

Stevan Bradić

POTRAGA ZA BELINOM

(Jasmina Topić, *Tiha obnova leta*, Narodna biblioteka
„Stefan Prvovenčani“, Kraljevo, 2007)

Nova zbirka Jasmine Topić, *Tiha obnova leta*, četvrta po redu, donosi stilski ujednačen i pesnički uređen svet. Podeljena je u četiri ciklusa: *Dnevnik zamišljenog putovanja*, *U vertikalima u horizontalima*, *U tom prostoru*, *I more polako odlazi*. Slobodan stih i govorni ritam, nekoliko pesama u prozi, odaju njenu usmerenost na anglo-američki model pesništva, na šta ona eksplicitno upućuje citirajući pesnike Oda i Kronina. Ova usmerenost ide toliko daleko da je jedna pesma u zbirci čak i napisana na engleskom jeziku („Poetry Inferno“). Ako bismo pokušali da je situiramo u koordinate naše pesničke scene, poetika Jasmine Topić u *Tihoj obnovi leta* našla bi se negde između one koju primenjuje Radmila Lazić (posebno ciklus *U vertikalima u horizontalima*, gde se obrađuje tema telesnog i dionizijskog) i poetike Marije Knežević (u pesmama sa metafizičkim akcentima, ali nikada predaleko od svakodnevnog). Ipak, za razliku od ove dve pesnikinje, kod nje nema određene ironijske oštrice, već se, na mesto toga, prvenstveno srećemo sa *sentimentom* („Šta da uradim sa ovim zalogom jednokratnog/ sentimenta nad koji se nadnosim da okamenim/ neku misao onoliko/ koliko grafit može da opstane.“ – „Pesma za, na poklon, dobijenu beležnicu“).

Prvi ciklus uvodi nas u binarne opozicije pevanja: san-java, fikcija-realnost, sadašnjost-prošlost, leto-zima, život-smrt. Naročito se u pesmi „O plovidbi koja se nije dogodila“, tom gotovo autoreferencijalnom manifestu poetike J. Topić, ispituje ova binarna napetost. U njenoj osnovi leži odnos između realnog sveta i sveta sna, koji se očituje kao opsesivna tema ove poezije. Svet sna je poreklo poezije, on prevazilazi naš svet i zasniva ga, iz njega se donose pesme, a stvarnost je neka vrsta njegovog odraza, tako da ovde možemo govoriti o implicitnom platonizmu. Svako pisanje tada je samo prevođenje sna. No, ovo prevođenje je već u začetku osuđeno na propast, jer se iz nepropadljivog stvari prevode u naš, propadljivi svet i time gube svoju večnost. Pisati, dakle, znači sanjati i loviti snove.

Motiv sna i nesaničnosti povezan je sa hrišćanski konotiranim motivom ogledala/ stakla. U pitanju je potraga za istinom – istinsko gledanje suprotstavljeno je gledanju kroz ogledalo/ staklo. Iz toga proizilazi suprotnost: gledanje snova – budno gledanje („Probudite me za svaku stvar u ovoj noći“ – „Slutnja zime II“), gde je budnost gledanje istine noći. Sa druge strane, i sanjanje se doživljava kao neka vrsta istinskog gledanja, jer je ono jedino i pravo sagledavanje prostora sna („Sklapam oči tako, u želji da nestanem/ sa slutnjom prvog snega – budna ga još nisam ugledala,/ nadnoseći se nad ogledalo, to rečno dno/ nedoživljenog“ – „Slutnja zime IV“). Da li se tu govori o *istinitom u lažnom*, ili o suprotstavljenim putevima dolaska do istine, ostaje nejasno.

Vezani za prostor sna su prostor razgovora i prostor prošlosti, vrlo različiti, ali jednako krhki i nejasni. Kretanje prostorom, povezivanje, prelazak u drugo, ali i odvajanja od drugog – osnova je dinamike u poeziji Jasmine Topić.

Prostor razgovora, prostor u kome se ostvaruje povezanost sa drugom osobom, neuhvatljiv je, ali se u njemu krije mogućnost doseganja istine, ili pak, onog izvornog prostora sna. On se otvoreno tematizuje u pesmi „O tom prostoru“. Govor, kao polje susretanja na kome se grade te telefonske linije, samo je kompleksna mreža, koja u sebi krije stazu što vodi pravo do cilja, *nekakvog neba*, ali koja se nikad ne ostvaruje, mada stalno lebdi iznad izrečenog. Ovo je optimističan pesnički iskaz, vera u moć govora, u njegovu otvorenost ka suštinskom, koje je dohvatljivo jezikom, iako uvek ostaje nedohvatno.

Prostor prošlosti dvostruko je kodiran, sa jedne strane – ličan, a sa druge – kolektivan. Lična, pojedinačna prošlost subjekta, česta je tema u zbirci *Tiha obnova leta*, gotovo jednako važna kao i topos sna („Veliko spremanje“, „Šta je sve stalo u praznu posudu“, „Okupljanje“, ciklus *I more polako odlazi*.) Prošlost je, uglavnom, tek gomila mrtvih predmeta koju vučemo sa sobom i stalno preraspodeljujemo, težeći da je se oslobodimo, ali koja nas, uprkos svemu, sačinjava. Pesnikinja sledi onu liniju mišljenja koja sugerise da čovek nije ono što jeste, a jeste ono što nije. Naime, ona vidi da mi nismo više naša prošlost, ali da nas ona ipak suštinski određuje, da stojimo na njoj, a jesmo ono što ćemo tek biti, i što još nismo. Prostor prošlosti blizak je prostoru oniričkog, odnosno prostoru fantazije, budući da su oba nepostojeća, a proživljena („Slutnja zime VIII“). Otuda se fantazija i prošlost svode na jedno *više ne*, pa se i čitav čovekov život nalazi između jednog *više ne* i jednog *još ne*, koje se, naposletku, i samo preobražava u *više ne*. Vizija života koju nam time pesnikinja predočava ostvarena je kroz linerano vreme, života koji dolazi iz ničega i kreće se ka ničemu, a da se pritom, kao u redu u supermarketu („Dok stojim u redu“), opterećuje sitnicama koje mu nisu potrebne. Ove sitnice nisu samo materijalni predmeti, već i sva sećanja i iskustva, koje ćemo na kraju, na kasi (toj metafori smrti) da platimo. Iz toga sledi da je tema prošlosti, koja se odbacuje i potiskuje, u stvari, samo deo veće i kompleksnije teme – teme vremena. Ali pre nego što je se dotaknemo, potrebno je prokomentarisati autorčin pristup kolektivnoj prošlosti.

Ona se obrađuje samo u jednoj pesmi („Slutnja zime II, putnicima prema Kosovskoj Mitrovici i iz nje“), kroz pesnički komentar mita o Kosovu. Pesnikinja sagledava njegovu dvostrukost na sličan način na koji tematizuje dvostrukost prošlosti pojedinca. Mit je nešto što formira kolektiv, kao što je pojedinačna prošlost nešto što formira pojedinca. Sa druge strane, ako je prošlost lišena budućnosti, ako je dovršena, onda u budućnosti nema ničega do jalovosti („Jer šta je ispred – samo jalovina!“). Prošlost je time prestala da bude jedno sa sadašnjošću i budućnošću, prestala je da nosi subjekt u njegovom kretanju. Iz tog prekida, pokazuje se jalovost sveta i čoveka, koji opstaje lišen budućnosti, a koji istovremeno prošlost ne može i neće da prevaziđe, jer mu se, naspram bogatstva i zasnovanosti mita, postavlja praznina savremenog.

Vreme, kao neprimetna sila ove poezije, povezuje pesništvo i pojedinca. Čovek nestaje i neizbežno propada, a jedino poezija može da ga nadživi, pa čak i da ga rastereti od vremenitosti („Pesma za, na poklon, dobijenu beležnicu“). Iz toga sledi pitanje: da li je on uradio ono što je trebalo da uradi u svom životu („Ono zbog čega dolaziš“)? Potom, da li je cilj pisanja poezije, biti zapamćen kao pesnik, ili napisati dobru poeziju? I da li je ovo uopšte moguće razdvojiti? Ideja da je moguće biti zapamćen, ali da to ne mora biti cilj, otkriva nam da je pravi cilj postojanja samoostvarenje. Jedino vredi uraditi *ono zbog čega*

si došao, ali nigde ne stoji šta je to, ni kako to uvideti – time se potvrđuje sloboda i otvorenost postojanja, ali se upada u paradoks spram pesništva i nužnosti pisanja pesama.

Ciklus *U vertikalni, u horizontalni*, koji je usmeren na istraživanje telesnog, seksualnog, dionizijskog bića subjekta, prilično se, u tematskom smislu, razlikuje od ostatka zbirke. Ne dosežući neke intrigantnije domete na ovom prostoru, ali stupajući u njega, pesnikinja konstatuje veze principa života i smrti („Erotično biće orhideje“). U njemu se dolazi i do drukčijeg poimanja vremena. Ritam, taj temporalni moment poezije, povezuje poeziju i telesno, što se očituje na tematskom i stilskom planu. U ovom ciklusu peva se o dionizijskim svetkovinama savremene kulture, o *drum'n'bass* žurkama, gde se telo utapa u ritam muzike („Prva zapovest, poslednji ultimatum“), dok se u stilskom smislu, radi ritmizacije tela teksta, javlja upotreba refrena ili ponavljaju pojedine rečenice („Prva zapovest, poslednji ultimatum“, „U vertikalni u horizontalni“, „Mala zadovoljstva“). Muzika se prepoznaje kao fenomen koji se zasniva na sadašnjosti („Sada je produženo do neizvesnosti“ – „Prva zapovest, poslednji ultimatum“). To je „ritam srca prislonjenog na megafon“. Na taj način promišljanje vremena otvara se ka vremenu ekstaze, kao vremenu sadašnjosti. Poezija i muzika, sugeriše pesnikinja, mogu da oslobode čoveka od vremenitosti, jer su obe zasnovane u ekstatičkom. To može da učini i seksualnost. U pitanju je svojevrsno oslobađanje tela i duše.

Slabost pojedinih pesama u zbirci *Tiha obnova leta* proizilazi iz distance koja postoji između subjekta i objekta pevanja. Drugim rečima, radi se o poeziji o stvarima, a ne poeziji iz stvari, sećanju na prošla iskustva, a ne pesmama iz iskustva, poeziji o seksualnosti, a ne iz same seksualnosti. Ovaj stav se verovatno najjasnije eksplicira u pesmi „Slutnja zime II“, u stihu: „A više nismo jedno, ni u snu“, koji se, doduše, ne odnosi direktno na ovu rascepljenost u datoj pesmi, ali njen je simptom. Takođe, sa jezičke strane, pesme su često obimne, izrečene govornim ritmom, a asocijativnim tokom, što ih katkada rasplinjuje. Preciznije govoreći, umesto da se kaže određena misao ili slika, ona se ponekad prepričava kroz obimnu metaforu ili poređenje. Takva pesma ne traži tumačenje, već povratak na onu sliku koja je ispod metafore i pre poređenja. Time se pomalo gubi na oštrini izraza. Potrebno je još napomenuti da u ovim pesmama možemo naići na učestalo, lajt-motivsko ponavljanje određenih reči. Ovo je legitiman pesnički postupak, ali on u sebi nosi opasnost suvišnog, nepotrebnog insistiranja na već razjašnjenom. I on svaki put dovodi u opasnost snagu pesme. U poeziji Jasmine Topić balsira se između ta dva pola, pa se, na primer, reči *san, snevanje, snevači...* ponavljaju u nekim pesmama skoro opsesivno, što ih znatno slabi.

Poslednji ciklus zbirke je stilski najjednostavniji, a time i najuspeliji. Sećanje na leto, na more, plažu. Otvorene, čiste pesme, sa presecima između imaginarnog i realnog. Kroz sećanje na prošlost ostvaruje se kristalizacija iskustva u uzlet ka *nekome nebu*, večnosti pesme, ili nekakvoj zakonitosti postojanja. Pesme kao što su „Spiridon je naš prijatelj s plaže“, „Supermarket“, „Ostrvo, plaža, pivo“ ostvaruju dobru meru između metafizičkog i iskustvenog, između prošlog, sadašnjeg i budućeg. Blaga melanholija nadnosi se, kroz njih, nad čitavu zbirku i daje joj razrešenje. Tuga za letom, za sunčanim mitom juga, javlja se na prostorima severa, večne izgnanosti pesnika. Ipak, ova tuga nije poražavajuća, nije očajanje, već se kroz nju ostvaruje celina iskustva, jer tek na severu može se odmeriti toplina juga, i tek kroz iskustvo lišenosti može se odmeriti iskustvo prisustva. Na taj se način sever donekle ostvaruje kao celina, doduše gorka, kao jedno i nerazdvojivo sa jugom, kao dublja osvetljenost postojanja. A poezija se, otuda, otkriva kao *potreba za belinom*.